

Spálené Poříčí

Obce by měly být hospodáři nemocné krajiny

Titulek možná působí zvláště. Co mají obce či města společného s hospodařením a s krajinou? Hospodáři přece zemědělci a obce se starají o infrastrukturu a zástavbu uvnitř měst a obcí.

Pavel Čížek

Podívejme se do historie. Využívání české krajiny bylo vždy řízeno. Hlavním hospodářem v ní byl od raného středověku panovník. Určoval dopravní infrastrukturu – kudy povedou hlavní cesty a zajišťoval jejich ochranu. Velké části krajiny propůjčoval jednotlivým pánům, šlechticům, klášterům s cílem zajistit jejich intenzivnější využití. Později v krajině zakládal královská města. Stát byl postupně rozdělen na jednotlivá panství, půda mezi jednotlivé obce, vesnice. Na využívání krajiny měli velký vliv majitelé panství. Určovali zástavbu, rozložení zemědělských a lesních pozemků, zakládali osady či zemědělské dvory, byli nadřízeni nekrálovským městům a obcím. To vše do roku 1848. Po zrušení patrimoniálního zřízení získala velké pravomoci obecní samospráva. V období 1948–1989 sice obecní samospráva své pravomoci ztratila a stala se jen

prodlouženou politickou rukou státu, ale po roce 1990 nastal opět její rozvoj. Města a obce se od této doby věnovala převážně obnově katastrofálně zanedbané infrastruktury uvnitř měst a obcí a přitom trochu zaniklo to, jak velké kompetence mají v řízení využití krajiny. Nemocné krajiny.

První příznaky „onemocnění“ se totiž objevily už v 18. a 19. století s rozvojem průmyslu. Velké plochy původních lesů byly průmyslem spáleny a nově byly na těchto plochách vysazovány rychleji rostoucí jehličnany – především smrk, a to nepůvodně i v nížinách. Průmysl se šířil podél řek a neblaze působil na jejich kvalitu. Ale to nebylo nic proti akutnímu propuknutí „nemoci“ v období socialismu 1948–1989. Byla zničena struktura krajiny, vytvářena celá staletí. Zmizely původní cesty, remízky, meze, byla zničena přirozená úrodnost půdy, rovněž vytvářena celá staletí. Dnes jsou zemědělské plodiny pěstovány tak, že jsou uměle vyživová-

ny přímo na list a preventivně léčeny, chráněny před houbovými chorobami, před škůdci a pleveli. Pokud by umělá výživa rostlin, podobná hydroponii, ustala, výnosy z orné půdy by klesly pod úroveň roku 1948. Ještě horší bylo ale systematické a téměř celoplošné vysušení krajiny. Pod téměř každým polem jsou instalovány kilometry trubek, odvádějící dešťovou vodu. Původní potůčky jsou zatrubněny či vydlážděny. Lesy jsou protkány asfaltovými těžebními cestami a příkopy podél nich odvádějí dešťové vody co nejrychleji z lesa pryč. Naše krajina je proto extrémně náchylná na suchu. Zároveň je ale ohrožena povodněmi. V krajině došlo k likvidaci velkého množství roklí, prohlubní, které kdysi vymlela voda při velkých deštích. Mnohé rokle byly zarovnané přebytečnou zeminou při výstavbě, zastavěny domy a velmi často zasypány skládkami. Vzpomínáte? Před rokem 1989 měla přece každá obec svoji skládku, svůj „smeťák“. Dnes

Havárie na drenáži

FOTO: RADIM VÁCHA

si voda při přívalových deštích hledá své rokle a zaplavuje, často nečekaně, i domy, vzdálené od vodních toků.

Co tedy mohou udělat obce pro zlepšení stavu krajiny? Mnoho. Obec může změnit či nově připravit územní systém ekologické stability krajiny – tedy analyzovat cenné zbytky přírodních společenstev a propojit je biokoridory – spojnicemi, cestami pro zvířata i rostliny. Obec může obnovit některé původní cesty přes rozlehlá pole – má je často stále zapsány v katastru nemovitostí. Využít se dají pro pěší cesty či cyklostezky. Může u těchto cest vysazovat aleje, například s původními odrůdami ovocných dřevin. Může jít příkladem při hospodaření v lesích: kolem potůčků postupně dosazovat listnáče, neodvádět vodu z lesa a na vlhčích místech zakládat tůně a sázet vlhkomilné dřeviny. Obec může stavět protipovodňová opatření – budovat hráze tak, aby se voda rozlila mimo zástavbu, odvádět vodu novými mělkými příkopy – roklemi mimo obytné domy, čistit rybníky a nové stavět tak, aby zadržovaly dešťovou vodu. Obec může všechny tyto změny přímo uzákonit územním plánem, jehož součástí

by měla být koncepce uspořádání krajiny. V ní může určit i to, jaké části polí budou zatravněny. A dokonce může obec provést za pomoci státu takzvané pozemkové úpravy, při nichž se změní vlastnictví zemědělské půdy, a všichni při nich mohou být spokojeni. Vlastníci půdy dostanou scelené zemědělské pozemky, přístupné z nových cest, a obec získá do vlastnictví cesty, biokoridory, protierozní pásy, aleje, křoviny, přirozené přírodní porosty.

Jak na to? Jedinou rozumnou cestou je nejprve analýza původního stavu krajiny – z historických map a fotografií je možné získat velmi dobrou představu. Poté je nutné důkladně veřejně probrat tyto podklady s občany – dětmi, mladými lidmi i pamětníky, a postupně určit, nejlépe za pomoci kvalitního krajinného architekta, co je vhodné obnovit a jak. Základem takové představy krajiny je plán obnovy vodního režimu – tůň, potoků, dále obnova pěších a polních cest a konečně záchrana krajinných dominant – křížky, kapličky, místa dalekého výhledu, přírodní útvar, místa bývalých vesnic, mlýnů atd.

Vážení zastupitelé měst a obcí. Pusťme se pomalu a rozvážně do ob-

novy krajiny. Nechtějme udělat vše naráz, ale jako každý dobrý hospodář udělejme každý rok něco malého – jednu alej, jednu cestu, jeden zatravněný pás. Za pár let nám to krajina mnohokrát vrátí svou lepší stabilitou, rozmanitostí rostlin a živočichů i radostí lidí z aktivního sportu a pobytu ve svém kraji. ■

Pavel Čížek je starosta obce Spálené Poříčí.

FOTO: ARCHIV MÚ SPÁLENÉ POŘÍČÍ